

KALIYLI O'G'ITLARNING XALQ XO'JALIGIDAGI ROLI HAMDA ULARNI ISHLAB CHIQUARISH TEXNOLOGIYALARI VA KORXONALARI

Iskandarova Muhtaram Abduljabbor qizi

Magistr, Namangan davlat texnika universiteti

Muhtaramiiskandarova9@gmail.com

Tel: +99893-913-47-69

Dehqonova Mahliyoxon Qosimjon qizi

Magistr, Namangan davlat texnika universiteti

mahliyotoraboyeva7@gmail.com

Tel: +998 95-063-04-15

Mamadjonova Mahfora Abdulhokimovna

PhD, dotsent, Namangan davlat texnika universiteti

E-mail: mamadjonovamahfora@gmail.com

Tel: +99897-130-35-65

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20053087>

Annotatsiya. Ushbu maqolada kaliyli o'g'itlarning xalq xo'jaligidagi ahamiyati, ularning qishloq xo'jaligida tutgan o'rni hamda zamonaviy ishlab chiqarish texnologiyalari tahlil qilingan. Shuningdek, kaliyli o'g'itlarning o'simliklar rivojlanishidagi roli, tuproq unumdorligini oshirishdagi ahamiyati va ularni ishlab chiqaruvchi sanoat korxonalarini faoliyati yoritilgan.

Kalit so'zlar: kaliyli o'g'itlar, silvinit rudasi, mineral o'g'itlar, qishloq xo'jaligi, o'g'it ishlab chiqarish texnologiyasi.

Аннотация. В данной статье рассмотрены значение калийных удобрений в народном хозяйстве, их роль в сельском хозяйстве, а также современные технологии производства. Освещены влияние калийных удобрений на рост растений, повышение плодородия почв и деятельность промышленных предприятий по их производству.

Ключевые слова: калийные удобрения, сильвинитовая руда, минеральные удобрения, сельское хозяйство, технологии производства удобрений.

Abstract. This article analyzes the importance of potash fertilizers in the national economy, their role in agriculture, and modern production technologies. The study highlights the impact of potash fertilizers on plant growth, soil fertility improvement, and the activities of industrial enterprises involved in their production.

Keywords: potash fertilizers, sylvinit ore, mineral fertilizers, agriculture, fertilizer production technologies.

Asosiy qism. Dunyo aholisining tez sur'atlarda ortib borishi oziq-ovqat mahsulotlariga bo'lgan talabning keskin oshishiga sabab bo'lmoqda. Bu esa o'z navbatida qishloq xo'jaligida yuqori hosildorlikka erishish, yer resurslaridan samarali foydalanish va zamonaviy agrotexnologiyalarni joriy etishni talab etadi. Mazkur jarayonda mineral o'g'itlar, xususan kaliyli o'g'itlarning o'rni beqiyosdir.

Kaliy o'simliklarning normal o'sishi va rivojlanishi uchun zarur bo'lgan asosiy oziq elementlardan biridir. U o'simlik hujayralarida suv almashinuvini tartibga soladi, fermentlar faolligini oshiradi va fotosintez jarayonining samaradorligini ta'minlaydi. Kaliy yetarli miqdorda bo'lgan sharoitda o'simliklarning tashqi muhit omillariga, jumladan qurg'oqchilik, sovuq va kasalliklarga chidamliligi ortadi. Shu sababli kaliyli o'g'itlar zamonaviy dehqonchilik tizimining ajralmas qismi hisoblanadi.

Qishloq xo‘jaligi amaliyotida kaliyli o‘g‘itlardan foydalanish hosildorlikni oshirish bilan bir qatorda yetishtirilayotgan mahsulotlarning sifat ko‘rsatkichlarini ham yaxshilaydi. Masalan, don ekinlarida donning to‘qligi va sifati ortadi, kartoshkada kraxmal miqdori ko‘payadi, meva-sabzavotlarda esa shakar va vitaminlar miqdori oshadi. Bundan tashqari, mahsulotlarning saqlanish muddati uzayadi va transportirovka jarayonida yo‘qotishlar kamayadi.

Kaliy yetishmovchiligi o‘simliklarda bir qator salbiy oqibatlariga olib keladi. Jumladan, barglarning sarg‘ayishi, o‘shining sekinlashuvi, hosildorlikning pasayishi kuzatiladi. Shuningdek, o‘simliklarning kasalliklarga chidamliligi kamayadi va mahsulot sifati yomonlashadi. Shu bois qishloq xo‘jaligida tuproq tarkibini tahlil qilgan holda o‘g‘itlash tizimini to‘g‘ri tashkil etish muhim ahamiyatga ega.

Kaliyli o‘g‘itlar asosan tabiiy mineral xomashyo — silvinit rudalaridan olinadi. Ushbu rudalar tarkibida kaliy xlorid va natriy xlorid aralash holda uchraydi. Kaliyli rudalarni qazib olish ochiq va yopiq usullarda amalga oshiriladi. Yer osti shaxta usuli keng tarqalgan bo‘lib, dunyoda kaliy rudalarining asosiy qismi aynan shu usulda qazib olinadi.

Kaliyli o‘g‘itlarni ishlab chiqarish bir necha bosqichlardan iborat bo‘lib, ular qazib olish, maydalash, boyitish va kimyoviy qayta ishlash jarayonlarini o‘z ichiga oladi. Boyitish jarayonida foydali komponentlar ajratib olinadi va yuqori konsentratsiyali mahsulot hosil qilinadi. Zamonaviy texnologiyalar, jumladan flotatsiya va kristallizatsiya usullari keng qo‘llaniladi.

Bugungi kunda dunyoda kaliyli o‘g‘itlar ishlab chiqarish bo‘yicha yetakchi davlatlar qatoriga Kanada, Rossiya, Belarus va Xitoy kiradi. Ushbu mamlakatlarda yirik konlar va rivojlangan sanoat infratuzilmasi mavjud.

O‘zbekistonda ham kaliyli o‘g‘itlar ishlab chiqarish sohasiga alohida e‘tibor qaratilmoqda. Jumladan, Dehqonobod kaliy o‘g‘itlari zavodi mamlakatimizdagi eng yirik loyihalardan biri bo‘lib, u mahalliy xomashyo asosida yuqori sifatli mahsulot ishlab chiqaradi. Ushbu korxonaning faoliyati qishloq xo‘jaligini mineral o‘g‘itlar bilan ta‘minlashda muhim rol o‘ynaydi.

Bundan tashqari, respublikamizda boshqa kimyo sanoati korxonalari ham faoliyat yuritmoqda. Ular qatoriga “Navoiyazot”, “Farg‘onaazot” va boshqa yirik ishlab chiqarish majmualari kiradi. Ushbu korxonalarda nafaqat kaliyli, balki azotli va fosforli o‘g‘itlar ham ishlab chiqariladi.

Zamonaviy ishlab chiqarish texnologiyalarining joriy etilishi energiya va resurslardan samarali foydalanish, ekologik xavfsizlikni ta‘minlash hamda mahsulot tannarxini kamaytirish imkonini beradi. Shu bilan birga, innovatsion yondashuvlar asosida yangi turdagi kompleks o‘g‘itlar ishlab chiqilmoqda.

Kelajakda kaliyli o‘g‘itlar ishlab chiqarish sohasini rivojlantirish uchun ilmiy tadqiqotlarni kengaytirish, yangi texnologiyalarni joriy etish va xalqaro hamkorlikni kuchaytirish muhim ahamiyatga ega. Bu esa nafaqat qishloq xo‘jaligi samaradorligini oshirish, balki oziq-ovqat xavfsizligini ta‘minlashda ham muhim omil bo‘lib xizmat qiladi.

Xulosa. Kaliyli o‘g‘itlar qishloq xo‘jaligining muhim tarkibiy qismi bo‘lib, ular hosildorlikni oshirish, mahsulot sifatini yaxshilash va tuproq unumdorligini saqlashda katta ahamiyatga ega. Zamonaviy texnologiyalar asosida ularni ishlab chiqarish va samarali qo‘llash orqali agrar sohada yuqori natijalarga erishish mumkin.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. "Uzkiyosanoat" aksiyadorlik jamiyati 2012-2023 uzkiyosanoat@uks.uz

2. AO "navoiyazot".uz
3. "G'allaorol Kaliy Fosfat" uz.
4. Бентонит-ОСС (модифицированный органобентонит) прдр.ru (дата обращения: 26.12.2018).